

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

צו.

תורה אור

אם סוכה דוד הנופלת. מלכות דוד שנפלה להי קרי משיח בר נפלי: **עד שהראשונה פקודה.** עד שלא כלתה זרה ראשונה שניה ממחרת לזא. פקודה כמו לא נפקד (במדבר לא): **שזוע.** שמיטה: **והמטריסי על עיר אחת.** שיהא מעט מטר ויהא רעב במקום זה ושזע במקום זה: **הי' רעב.** רעב מעט שלא יהא שזע בשום מקום: **משפחה מלומדיה.** מתוך שאין להם מה לאכול: **בששים קולות.** ילאו קולות שכן דוד זאל ל"א קולות מתקיעת שופר שנאמר יתקע בשופר גדול (ישעיה כו): **מלחמות.** זין עוזדי כוכבים לישראל: **דפוס הכי.** שנה אחת רעב שנה אחת שזע ואעפ"כ לא זאל בן דוד: **בששים קולות מי הוה.** כלום ילאו קולות שכן דוד זאל: **ועוד כסדרן מי הוה.** כלומר אלו הזרות דקמני הכא כסדרן לא אתרמו בשזע אחד זאל כי אתרמו אחי משיח: **אשר חרפו אויבין ה' אשר חרפו עקבות משיחך.** לא אתפרש האי קרא למאי איכתיב הכא דהא לא קא דריש זיה מידי ונראה למורי שכן נכתב בספרים תמלה כמו שזנינו צפ' אחרון דסוטה (דף מט): **בעקבות המשיח חולפה יסגא** וכתבו פירוש זה על בעקבות שזע לשון סוף כמו אשר חרפו עקבות משיחך: **זית הועד.** מקום שתלמידי חכמים מתוועדין עס ללמוד תורה: **ה"ג והגבן.** מקום ששמו כן שיתומוס: **ואנשי הגבול.** אנשי גבול ארץ ישראל. ל"א אנשי גזית סנהדרין: **כפני לזב.** דלמיין משע ללזב מ"ר. ל"א כפני הלזב שלא יתביישו זה מזה: **משפול על הכריות.** כל העולם אומרין עליו שזעה הוה. היינו משתולל לשון שטות כמו מוליד יועלים שולל (איוב יב): **ליכא קושטא בעלמא.** אין אדם בעולם שידבר אמת תמיד: **אמר לי ההוא ברענן דאי הוה יבני ליה כל הללי דעלמא לא משעי בדבוריה.** לשקר ואשתמי לי הכי זימנא חלף חלקעי להווא אתרא וקושטא שמייה: **טרפא אצבא.** שהיתה שואלת אותה: **לאו אורה ארעא.** לומר היכן היא האיל וחיפה רישה: **ה"ג נערים ילניו פני זקנים.** כלומר יחרפו ויביישו אותם: **וזקנים יעמדו צפני כנערים.** לכבדם והיינו דלמרינן (בסוטה ד מ"ט): **בעקבות המשיח חולפה יסגא: צע קמה זלמה.** לתרפה ולביישה: **היוקר יעוש.** שלא יכבדו זה את זה. יקר כבוד. ל"א היוקר יעוש מכיזב שזעה יהא עוותן ורמלא. מ"ר: **הגפן יסן פרוי.** ואעפ"כ יהיה היין ביוקר שלא יהיה כרכה צפרי ענמא. ל"א שיהיו כולן

רודפין אחר היין ומשתכרין וממייקר היין אע"פ שרוב זין בעולם: **כלו הפך לבן עסור הוה.** כשפטע הנגע בכל העור. כך כשהנפכה כל המלכות למינות מצא גאולה: **כי דיין ה' עמו.** להציא להם גאולה: **כי יראה כי אלוה יד.** שתלך ותחוק ידן של מסורות ומלליחין במלשינותן: **שישמעו הפלמדיים.** שמחוקין ידי ישראל להחזיקן למוטב: **שחלפה פרוטה.** והיינו אזלת יד שיהו זידים ריקניות: **כזכור.** כאלו יכולין לומר דבר זה כלפי מעלה: **אין עוזר ואין סומך לישראל.** שיהיו שפלים למלך ואומר אין עוזר וסומך שיהיו מתיאשין מן הגאולה: **דמעסקי ציה.** לידע מתי יצא: **ועקרב נושך האדם פתאום:** וחד חרוב. שאלף שנה יהיה חרוב חוץ מששת אלפים אלו דהיינו אלף שציעי: **פרי אלפים הוה חרב אלף שציעי ואלף שמיני:** יומנו של הקצ"ה אלף שנה שנאמר כי אלף שנים צעייך כיום אתמול כי יעבור: **משמט.** ונעשה חרב: **שזנוו שצט.** שהעולם משמט: **הוי ענמא.** העולם כך מתקיים: **ז' אלפים היה פשו.** תמל' שלא ניתנה עדיין תורה והיה העולם כמותו ומלמד הרשון עד שיהי אצרה שן ז"צ שנה איכא אלפים שנה כדמוכחי קראי דכשנשלמו אלפים שנה עסק אצרה שזורה שנאמר (בראשית יב) ואת הפש אשר עשו צחק ומתרגמינן דשעבידו לזוריימא צחקן ולמרינן במסכת ע"ז (דף טו.) גמירי דההוא שעתא ויהי אצרה שן חמשין ומרתי שנין: **והי אלפים שורה.** מן הנפש אשר עשו צחקן עד [אלפים] שנות המשיח ארבעים (ש) ושמה שנה עד שנוול יתקן וששים שנה משנוול יתקן עד שנוול יעקב הרי ק"ח וק"ל שהיו ליעקב כשצא למצרים הרי רל"ח ורד"ו שעמדו צמלרים הרי תמ"ח ומשילאו ממלרים עד שנזנה בית ראשון מ"פ דכתיב (מלכים א' ו) והיה בשמנים שנה ארבע מאות שנה לזאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' הרי תמק"ח ומ"י שעמד בית ראשון כדמוכחי קראי על פי משזון שנות המלכים וע' דגלות בכל ות"כ שעמד בית שני הרי תמ"ק ותמק"ח הרי אלפים פחות קע"ז וקע"ז קודם השלמת ד' אלפים נחמד הבית ולסוף אותן קע"ז נשלמו שני אלפים תורה ואידי דלמר שני אלפים תוהו קאמר שני אלפים תורה ולא שתכלה תורה אחר שני אלפים. מ"ר: **ושני אלפים שנות המשיח.** שלאחר שני אלפים תורה הוה דינו שיצא משיח ותכלה הגלות ויבטל השעבוד מישראל: **חבל**

(א) מגילה ח. (ב) רש"ל מ"ו, (א) [סוטה מט. ד] רש"ל מ"ו, (ב) [ב"מ מט. ע"ש], (ו) י"ג סברי, (ז) י"ג אמרי, (ח) סוטה מט. ט. [בבבכות לה: ויזמא עז: גס צעיי ליתא מלת בעינא וכן לעיל בסמך כמטותא זינן], (י) [ר"ה לז. ט] ע"ז ט. (כ) כפ"ל ליתא שמה, (מ) [צ"ל ושמנה], (ס) כפ"ל: מלכות הרשעה,

הגהות הגר"א

[א] גמ' אשר חרפו. נדפס בלדו רש"ל מוחק זה נמחק ההג"ה: [ב] שם ואנשי גבול. נמחק חזית גבול. וע"כ חול: [ג] שם ופני הדור כפי הלזב. נמחק: [ד] שם ופר מרע משתולל. נדפס בלדו רש"ל מ"ו נמחק ההג"ה:

מוסף רש"י

בית הוועד יהיה לזנות. בית הוועד של חכמים יהיה לבית זנות. שכלו החכמים ואין לומר תורה והיה חרב מאין אש ובעלי זימה נעזר היו בית מדרשות שלהם (סוטה טו). שמת אלפים שנה הוי בעלמא. נגור על העולם להתקיים כמנין ימי השבעה וזימם השביעי שנת ובשבעת אלפים טע העולם (ע"ז טו). שני אלפים תורה. שני אלפים ראשונים נגור עליו להיות תוהו, בלא תורה, ושני אלפים תורה. בלא ימות המשיח (שם).

1. וגם אנכי מנעתי מבם את הגשם בעוד שלשה חדשים לקציר והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת המטר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש: עמוד ד ז
2. אשר חרפו אויבין ה' אשר חרפו עקבות משיחך: תהלים פט ב
3. ותהי האמת נעדרת ופר מרע משתולל ויזא: וירע בעיניו כי אין משפט: ישעיהו גט טו
4. כי בן מנבל אב פת קמה באמה כלה במחוקה איבי איש אנשי ביתו: מיכה ו ז
5. ויך את הפתח והצה כסיתה היצרת את כל בשרו וטהר את הנגע כלו הפך לבן עסור הוה: ויקרא יג יג
6. כי ידון ה' עמו ועל עבדיו יתקדם כי יראה פי אולת יד ואפס עצור וצווב: דברים לב לו
7. עיני גבורות אדם שפלו ושחרום אנשים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא: ישעיהו ב יא
8. יתנו מימים ביום השלישי קבננו ונהיה לקציר: השע ו ב
9. ותרם פראים קרני בלתי בשמך רענו: תהלים צב יא
10. כי אלף שנים בעיניך ביום אתמול כי יעבר ואשפוקה בקללה: תהלים צ ד

את סוכת דוד הנופלת א"ל הכי אמר רבי יוחנן דור שבן דוד בא בו תלמידי חכמים מתמעטים והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות עד שהראשונה פקודה שניה ממחרת לבא ת"ר שבוע שבן דוד בא בו שנה ראשונה מתקיים מקרא זה והמטריתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר שניה היצי רעב משתלחים שלישיית רעב גדול ומתים אנשים ונשים וטף חסידים ואנשי מעשה ותורה משתכחת מלומדיה ברביעית שובע ואינו שובע בחמישית שובע גדול ואוכלין ושותין ושמהין ותורה חוזרת ללומדיה⁶ בששית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא אמר רב יוסף הא כמה שביעית דהוה בן ולא אתא אמר אביי בששית קולות בשביעית מלחמות מי הוה ועוד כסדרן מי הוה [א] [אשר חרפו אויבין ה' אשר חרפו עקבות משיחך] תניא ר' יהודה אומר דור שבן דוד בא בו בית הוועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבול יאשם [ב] ואנשי גבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו והחכמת הסופרים תסרח ויראי חמא ימאסו [ג] ופני הדור כפני כלב והאמת נעדרת שנאמר ותהי האמת נעדרת (סוטה מט) ויהי ותהי האמת נעדרת אמרי דבי רב מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה מאי וסר מרע משתולל אמרי דבי ר' שילא כל מי שסר מרע משתולל על הבריות אמר רבא מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא אמר לי⁷ ההוא מרבנן ורב טבות שמיה ואמרי לה רב טביומי שמיה דאי הוה יתבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדבוריה זימנא חלף איקלעי לההוא אתרא וקושטא שמיה ולא הוה משני בדבוריהו ולא הוה מיית איניש מהתם בלא זימניה נסיבי איתתא מינהון והוה לי תרתין בנין מינה יומא חד הוה יתבא דביתהו וקא חייפא רישה אתאי שיבכתה מרפא אדשא⁸ סבר לאו אורה ארעא אמר לה ליתא הכא שכיבו ליה תרתין בנין אתו איניש דאתרא לקמיה אמרו ליה מאי האי אמר להו הכי הוה מעשה א"ל במטותא מינך פוק מאתרין ולא תגרי בהו מותנא בהך איניש תניא ר' נהוראי אומר דור שבן דוד בא בו⁹ נערים ילבינו פני זקנים וזקנים יעמדו לפני עדרים⁴ וזבן קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני כלב ואין הבן מתבייש

מאביו תניא ר' נחמיה אומר דור שבן דוד בא בו המלכות למינות ואין תוכחה מסייע ליה לר' יצחק דא"ר יצחק אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות אמר רבא מאי קרא⁵ כולו הפך לבן עסור הוה ת"ר⁶ כי דיין ה' עמו [וגו'] כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועוזב אין בן דוד בא עד שירבו המסורות ד"א עד שיתמעטו התלמידים ד"א עד שתכלה פרוטה מן הכיס ד"א עד שיתייאשו מן הגאולה שנאמר ואפס עצור ועוזב כביכול אין סומך ועוזר לישראל כי הא דר' זורא כי הוה משכח רבנן דמעסקי ביה אמר להו במטותא¹⁰ בעינא מנייכו לא תרחקוה דתנינא ג' באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב אמר רב קטינא¹¹ שית אלפי שני הוה עלמא וחד הרוב שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא אביי אמר תרי הרוב שנאמר יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו תניא כותיה דרב קטינא כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לז' שנים כך העולם משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנה שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא ואומר מזמור שיר ליום השבת יום שכולו שבת ואומר¹² כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוה עלמא שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח ובעונותינו